

СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРО БЕЗПЕКУ ЛЮДИНИ ЗА НАСКРІЗНОЮ ІДЕЄЮ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

¹Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Вступ

Сьогодні на рівні нормативно-правового законодавства введено чимало документів, які регламентують поведінку людей, спеціально уповноважених осіб у небезпечних ситуаціях; є значна кількість літератури, методичних вказівок та інструкцій щодо забезпечення безпеки на робочому місці, у побуті, докільлі, під час небезпек та під час загрози. Проте ані література, ані законодавство не дають можливості населенню (від дошкільного віку до старших поколінь) повною мірою усвідомити важливість питань безпеки. Виникає потреба вивести ці питання на рівень індивідуальної цінності кожної окремої людини, наповнити їх особистісним сенсом, який реально впливає на свідомість та поведінку кожної особистості. Отже, безпечна життєдіяльність людини залежить від усвідомлення студентами – майбутніми фахівцями – цінностей безпеки, що на пряму пов'язано зі структуруванням змісту навчальних дисциплін про безпеку людини.

У психолого-педагогічних дослідженнях, присвячених проблемі сенсоутворення, цінності як результату виділяємо кілька основних напрямів, які розглядають проблему смислових ініціатив у студентському віці. Це:

- дослідження проблеми виведення знань на особистісно-смисловий рівень (В. П. Зінченко, В. В. Знаков, Ю. М. Шор та ін.);
- вивчення питання про співвідношення мотиву і мети навчальної діяльності (О. М. Леонтьєв і його послідовники);
- вивчення форм існування особистісного сенсу (Д. О. Леонтьєв, В. Е. Мільман та ін.);
- дослідження особистісного сенсу як педагогічного чинника (І. В. Абакумова, В. Т. Фоменко та ін.);
- розробка технологій спрямованої та опосередкованої трансляції сенсів у навчальному процесі (Л. Ц. Кагермазова, С. В. Гуров та ін.).

Особистісний сенс, по суті, є відношенням мотиву до мети діяльності, має об'єктивний предметний бік і характеризує унікальну суб'єктивність певного індивіда. «Особистісний сенс – це завжди сенс чогось: «чистий», непередметний сенс є така ж безглуздість, як і непередметна істота» [1, с. 12; 2, с. 244]. Функціонуючи в системі індивідуальної свідомості, значення реалізуються не самі по собі, а через рух особистісного сенсу, який втілюється в них [3]. Особистісний сенс пов'язує значення з реальністю життя суб'єкта в соціумі, з його мотивами. Особистісний сенс і створює упередженість людської свідомості [4–6].

Конкретизуючи механізми сенсоутворення і беручи до уваги, з одного боку, життєві смисли безпеки та безпечної життєдіяльності як атрибута життєвого світу людини, з іншого – стійку, стрижневу систему смислів його суб'єктивного світу, відзначимо принципову важливість взаємодії зазначених смислових сфер особистості в сенсоутворювальному процесі. Замикання смислової компоненти суб'єктивного досвіду людини, смислової матриці її свідомості на життєві цінності світу людини переводить їх у ранг особистісних смислів, які, в свою чергу, впливають на стійку смислову структуру, яка породила їх. У взаємодії двох смислових стратегій в одному і тому самому смисловому просторі особистості процес сенсоутворення набуває характеру смислової самоактуалізації і взаємного збагачення самих смислових стратегій.

Здійснення студентами ціннісно-смислового орієнтування в процесі підготовки у виші пов'язано з предметно-пізнавальним освоєнням змісту навчальної дисципліни і є внутрішнім сенсом навчальної діяльності. Водночас завданням педагога є не стільки налагодження інформаційного обміну між студентами, скільки створення та підтримка атмосфери зацікавленого спілкування.

Надзвичайно важливо розвивати бажання і вміння студентів слухати і чути іншу думку, розуміти, що і вона має право на існування. Завдання педагога – звернути увагу учнів на подібні моменти в міркуваннях, викладач допомагає осмислити й виникає почуття спільності, «значущого переживання» для групи [5].

До дисциплін про безпеку людини для освітнього ступеня «бакалавр» у класичних університетах ми відносимо такі: «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці». На сьогодні викладання дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці» ведеться за типовими програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України. В означених документах не передбачено єдиної сенсоутворювальної настанови як ланки, що поєднує між собою сьогоденну дійсність та навчальний матеріал означених дисциплін у закладах вищої освіти у сенсі «значення-для-мене», що визначають поведінку особистості студента.

Отже, *метою статті* є довести, що структурування змісту навчальних дисциплін про безпеку людини повинно здійснюватись за наскрізною ідеєю безпечної життєдіяльності, як сенсоутворювального чинника.

Результати дослідження

Обґрунтування провідної ідеї, що об'єднувала зміст навчальних дисциплін про безпеку людини в єдину систему підготовки до безпеки життя і професійної діяльності, потребує певних уточнень. Так, категорія «ідея» трактується як поняття, уявлення, що відбиває дійсність у свідомості людини та виражає ставлення її до навколишнього світу [6]; сукупність понять, уявлень, що відображають дійсність у свідомості людини, її ставлення до ідеї є основним принципом світосприйняття [7]; все те, що людський розум спроможний собі уявити, може бути названо ідеєю [8] тощо.

У науці ідеї виконують різну роль. Вони не тільки підсумовують досвід попереднього розвитку знання в певній галузі, але є підґрунтям, що синтезує знання в цілісну систему, виконують роль активних евристичних принципів пояснення явищ, пошуків нових шляхів вирішення проблем. В ідеї відбувається найбільш повний збіг змісту думки з об'єктивною реальністю, це – об'єктивне і конкретне, всебічне знання дійсності, яке готове для практичного втілення. Отже, ідея є активною ланкою в розвитку дійсності, у процесі практичної діяльності людини, що створює нові, раніше не існуючі форми реальності. Ідея виступає гносеологічним «ідеалом», до якого прагне в своєму русі пізнання, у ній збіг суб'єктивного з об'єктивним постає як незавершений процес у його загальній перспективі. Ідея як вищий, досягнутий уже рівень об'єктивності і конкретності пізнання прагне до практичної реалізації і матеріального втілення за допомогою практики [8].

У структуруванні змісту дисциплін про безпеку людини за основу приймається ідея безпечної життєдіяльності, що відображає сенс ставлення особистості до питань безпеки і є базовим принципом світосприйняття. Ця ідея відображає один з головних напрямів розвитку сучасного суспільства і міжнародного співробітництва, актуалізує досвід попереднього розвитку людства в галузі безпеки, є сенсоутворювальним чинником підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності, що синтезує знання в цілісну систему безпечної життєдіяльності.

Наскрізність ідеї безпечної життєдіяльності забезпечується використанням у змісті навчальних дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» ключових понять: безпека, небезпека, традиції безпеки життя і професійної діяльності, цінність життя і здоров'я людини, культура безпечної життєдіяльності. Ідея безпечної життєдіяльності як сенсоутворювальний чинник у змісті навчальних дисциплін пронизує всі форми роботи майбутніх фахівців у процесі підготовки до безпеки життя і професійної діяльності.

Слід підкреслити, що для впровадження означеної ідеї у зміст навчальних дисциплін про безпеку людини пропонуються принципи добору і структурування змісту. Характеризуючи принципи добору та структурування змісту дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці», уточнимо, що під змістом навчання розуміємо сукупність відомостей, необхідних для виконання в майбутньому певної професійної діяльності. У згорнутому вигляді зміст навчання наведено в навчальних планах або програмах; у розгорнутому – в підручниках, навчальних посібниках, на лекціях і практичних заняттях. Зміст навчання – це структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особистості можливість здобуття вищої освіти і певної кваліфікації. Зміст навчання є сукупністю знань про норми та способи діяльності, що забезпечують існування людини в навколишньому середовищі.

Беручи до уваги той факт, що зміст навчання не є сталою величиною, постійно змінюється і залежить від рівня розвитку науки, соціально-економічного, культурного стану суспільства для врахування потреб освітньої підготовки майбутніх фахівців та перспектив соціального й економічного розвитку країни визначені принципи розглядалися як основні положення, яких слід дотримуватись у процесі підготовки до безпеки життя і професійної діяльності. До таких принципів відносимо: науковість; функціональну повноту, доступність та можливість практичної реалізації; відповідність потребам сьогодення; адаптацію навчального матеріалу до професійних інтересів майбутніх фахівців; дидактичний ізоморфізм.

Принцип науковості орієнтований на сучасні досягнення науки та практики і передбачає відповідність змісту навчання рівню розвитку сучасної техніки, досвіду, накопиченому світовою цивілізацією; знайомить майбутніх фахівців з об'єктивними науковими фактами, теоріями, законами, відображає сучасний стан наук [9–11]. В основі принципу науковості лежить низка закономірностей: світ пізнаваний і об'єктивно реальну картину розвитку світу дають знання, перевірені практикою; наука в житті людини відіграє все більш значущу роль; науковість навчання забезпечує, передусім, зміст навчання [9].

Для добору змісту навчальних дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців до безпеки життя і професійної діяльності використовувалися пропозиції М. Д. Даммера щодо реалізації принципу науковості [12]. У них зазначається, що науково достовірні знання, відповідні сучасному стану науки, є беззаперечною умовою: неточно або недостовірна подана інформація, що стосується безпеки, може призвести до важких, навіть летальних випадків. Тому безпека життя і професійної діяльності вимагає від студентів наявності не просто достовірних знань, а й таких, що відповідають сучасному стану науки. Відображення у змісті навчальних дисциплін зв'язків певної науки з іншими, врахування тенденцій їхнього розвитку пов'язані з тим, що питання безпеки життя і професійної діяльності охоплює надзвичайно широке коло питань, які висвітлюються фізичними, хімічними, біологічними, медико-санітарними та технічними науками тощо.

Відповідно до вимог принципу науковості, у зміст дисциплін про безпеку людини вводилися питання щодо нових наукових даних, провідних ідей, відображалися основні тенденції розвитку наук. Оновлення законодавчої бази, нормативно-правових засад праці, особливості застосування нормативно-правових документів, інструкцій, технічних приладів для діагностики та рекомендацій щодо їх використання потребує від студента як майбутнього фахівця розуміння та усвідомлення науково обгрунтованих витоків процесу, закону, наказу, розпорядження, статистичних даних тощо.

Для оновлення змісту навчальної дисципліни «Основи охорони праці» було взято за основу такі групи ризиків професійної діяльності майбутніх фахівців, які стикаються у роботі з людським чинником:

- організаційно-технічні (недостатність матеріально-технічного забезпечення, невідповідність технічним, санітарним, пожежним та іншим нормам безпеки життя і професійної діяльності тощо);
- інформаційно-комунікаційні (небезпеки інформаційно-комунікаційної діяльності, небезпеки запровадження нових технологій, кібербезпека тощо);
- соціокультурні (ризик прояву деструктивних явищ у взаємодії «людина-людина», зниження морально-етичних якостей колективу, загрози природного, терористичного, техногенного чи іншого походження для колективу тощо) [13].

Наступним правилом для добору змісту дисциплін про безпеку людини пропонувався принцип функціональної повноти, доступності та практичної реалізованості. З означеного принципу розуміємо, що система підготовки до безпеки життя і професійної діяльності, як і будь-яка система, не може ефективно функціонувати, якщо набір її суттєво значущих підсистем (елементів) не є функціонально повним. Водночас йдеться про коефіцієнт функціональної значущості компонентів змісту освіти, про можливість їх компенсування. Так, наприклад, вилучення з навчальних планів елементів політехнічної освіти відриває зміст освіти від життя, знижує його функціональне, практичне значення; недооцінка гуманітарних дисциплін веде до формування технократичного мислення, що вилучає з системи цінності людини; зневага до розвитку творчого потенціалу особистості обертається догматизмом, шаблонністю мислення і діяльності тощо [14].

Доступність у доборі змісту навчання як один з принципів навчання реалізовувалась через відповідність навчального матеріалу віковим й індивідуальним можливостям студентів, наявним у них знанням і уявленням. Пізнавальні можливості тих, хто навчається, розвиваються тільки в активній розумовій діяльності шляхом послідовного ускладнення навчальних завдань, що викли-

кають напругу інтелектуальних і фізичних сил, сприяють формуванню таких якостей особистості, як працьовитість, наполегливість, цілеспрямованість. Складність змісту навчання може нівелюватися доступністю та майстерністю викладання педагогом, зрозумілим способом відображення інформації у підручниках чи посібниках.

Розглянутий принцип передбачав добір змісту навчання таким чином, щоб у студентів з'являлося бажання долати труднощі і пережити радість успіху, досягнення. Завдання викладача так організувати ознайомлення з предметом вивчення, щоб студенти осмислили і скорегували свою позицію в ситуації сучасної безпеки, усвідомили можливі алгоритми поведінки в різних випадках, зв'язок досліджуваного предмета з іншими навчальними дисциплінами.

Забезпечення зв'язку теорії з практикою припускає, що при визначенні змісту будь-яких дисциплін не слід відволікатися від реальної дійсності. Будь-яка абстрактна теорія в навчальному процесі, за можливості, повинна поєднуватися з формуванням у студентів умінь, навичок, набутих творчого досвіду, здатності правильно оцінювати дійсність.

Добір змісту дисциплін про безпеку людини у дослідженні здійснювався через розуміння його практичної реалізації та використання в повсякденній й професійній діяльності. Питання щодо безпеки добиралися так, щоб студенти розуміли, де практично можна використати знання, які отримали під час навчального процесу; як застосувати в дослідницькій, науковій та трудовій діяльності інформацію та приклади. Для зміцнення зв'язку навчання з життям використовувалися: мережа Інтернет, засоби масової інформації, перегляди науково-просвітницьких телепередач, прослуховування науково-освітніх радіопередач тощо.

Реалізація означеного принципу добору і структурування змісту навчальних дисциплін про безпеку людини передбачала, по-перше, визначення наявного рівня знань й умінь студентів. По-друге, зміст добирався залежно від життєвого досвіду, професійних інтересів, особливостей кожної конкретної групи. При вивченні питань безпеки життя і професійної діяльності детальна увага приділялась ролі психофізіологічних особливостей людини для забезпечення безпеки. Це особливо актуально для соціономічних спеціальностей (менеджмент, політологія, журналістика, переклад тощо), де не вивчаються питання функціонування людського організму, його можливості реагувати на небезпеки тощо. Оскільки майбутні вчителі, психологи та вихователі означені питання більш детально вивчають під час власної фахової підготовки, тому отримують тільки акценти, на що потрібно звернути увагу.

У доборі змісту необхідно керуватись принципом відповідності потребам сьогодення. З означеного принципу випливає необхідність вносити до змісту навчання фрагменти, які забезпечують відображення сучасного досвіду діяльності людства і досвіду особистісного ставлення до системи загальнолюдських цінностей. Зміст навчального матеріалу повинен відображати потреби сучасного суспільства, рівень розвитку соціуму, наукового знання, культурного життя і забезпечувати особистісний ріст.

Реалізація означеного принципу дозволяла додавати до змісту навчальних дисциплін про безпеку людини саме ті питання, які є актуальними і відповідають потребам сьогодення. Зокрема, поширення природних стихійних лих (повені, землетруси, снігові лавини, заметіль, ожеледі, природні пожежі, посуха тощо) актуалізують означені питання в дисципліні «Безпека життєдіяльності». Соціально-політична ситуація вимагає від студентів особливих підходів до вивчення питань терористичних загроз та поведінки мирного населення під час військового конфлікту. Транспортні аварії і катастрофи, що трапляються, вимагають від майбутніх фахівців здатності до варіативності щодо запобігання небезпек. Потребою сьогодення є збільшення кількості населення з високим рівнем сформованості культури безпечної життєдіяльності для зниження рівня ворожості та агресивності населення в різних життєвих ситуаціях, до сприйняття людського життя як найвищої цінності. Залежно від року навчання, навчальних дисциплін, що вивчалися, інформація, поняття повторювалися, збагачуючись новими контекстами й новими доповненнями та уточненнями.

Принцип адаптації навчального матеріалу до професійних інтересів студентів полягав у тому, що в процесі навчання передавалися знання, а переконання свої кожна людина виробляла самостійно, тобто свідомо. У процесі навчання враховували загальні ознаки свідомого засвоєння знань. Знання, подані у правильній словесній формі, свідомість виражала в позитивному ставленні до досліджуваного матеріалу, в зацікавленості. Ознакою свідомого засвоєння матеріалу був ступінь самостійності, чим він вищий, тим свідоміше засвоювалися знання.

Адаптація змісту навчального матеріалу до професійних та особистісних інтересів майбутніх фахівців вимагала обговорення тем, проблем, небезпек, які є зрозумілими, актуальними і дос-

тупними досвіду студентів і мотивували їх до вивчення дисциплін про безпеку людини, сприяла підготовці до безпеки життя і професійної діяльності. Завданням викладача було так структурувати зміст навчання, щоб у зміст підготовки до безпеки життя і професійної діяльності під час дисциплін із безпеки внести те, що безпосередньо цікавить студентів.

Нагадаємо, що інтерес (від латинського – «має значення, важливо») – реальна причина дій, що відчувається тим, хто навчається, як особливо важлива. Інтерес – це форма прояву пізнавальних потреб, що виражається в прагненні до пізнання об'єкта чи явища, до оволодіння певним видом діяльності. Важливим також є те, наскільки інтерес спрямований по лінії найдосліджуванішого предмета, а не пов'язаний зі стороннім для нього впливом нагород, покарань, страху, бажання догодити тощо.

У стимулюванні мотиваційної сфери у студентів відштовхувалися від ідей «Я-концепції» і враховували, що потреби в самовизначенні, у самореалізації і таке інше є базовими потребами для творчого саморозвитку особистості. Тому одна з головних дидактичних проблем навчання полягала у створенні умов для запуску механізму забезпечення «суб'єктності» студента як особистості, що свідомо брала участь у навчанні. Навіть у сприйнятті «готових» знань той, хто навчається, повинен мати право на власне бачення змісту навчання, на його інтерпретацію у світлі особистого, авторського прочитання, і можливості донесення своєї позиції іншим людям – викладачеві, товаришам тощо. Написати реферат із теми і за планом, які сформулював сам, пояснити порядок регулювальних дій з погляду продуманої самим логіки тощо – ось що має стати «мотором» освітнього процесу, зазначає О. М. Новіков [15]. Не заучування навчального матеріалу, а робота з ним, його творче обігрування на підставі певного плану – ось шлях до внутрішньо вмотивованого, захопленого вивчення питань безпеки життя і професійної діяльності, шлях до того, щоб той, хто навчається, міг і хотів вникати у зміст знань, а не просто механічно його запам'ятовувати [15]. Структурування змісту навчання дисциплін про безпеку людини через адаптування навчального матеріалу до професійних інтересів студентів дозволило підвищити їхню свідому активність та мотивацію стосовно прийняття та розуміння основ безпеки взагалі, ціннісне ставлення до власної безпеки й безпеки оточення тощо.

Принцип дидактичного ізоморфізму дозволяв структурувати зміст дисциплін про безпеку людини з урахуванням всіх освітніх надбань загальноосвітніх навчальних закладів. Так, ізоморфізм – це відповідність між структурами об'єктів. Дві системи вважаються ізоморфними, якщо кожному елементу однієї системи відповідає один елемент іншої системи, а кожній операції в одній системі – операція в іншій. Ізоморфізм широко враховується в різних наукових розробках: фізиці, математиці, хімії, вивченні іноземних мов тощо. Інакше кажучи, ізоморфізм, за даними словників, – це однаковість, схожість [1, с. 120; 16; 17].

Використання означеного принципу передбачало подання змісту навчання у такій послідовності: повторення віддаленого матеріалу (наприклад, матеріал загальноосвітніх предметів – знання з фізики, біології, хімії тощо); повторення найбільш близького, безпосередньо пов'язаного з даною темою матеріалу («Основи здоров'я», «Захист Вітчизни» тощо); побудова ближчого до нової теми змісту. Принцип дидактичного ізоморфізму у структуруванні змісту навчальних дисциплін про безпеку людини дозволяв викладачеві бути мобільним у визначенні змісту, структуруючи його залежно від підготовленості студентів, їхнього розуміння теми, фахової підготовки, рівня засвоєння тощо. Наприклад, вивчення питань електробезпеки. Для одних спеціальностей структурування змісту відштовхувалось від питань, які викладались у загальноосвітній школі (для психологів, міжнародників, політологів), акцентуючи увагу у змісті на вплив електричного струму на людину, походження електричного струму, типи, заходи та засоби захисту тощо. У навчальних планах означених спеціальностей відсутній курс фізики, тому питання електробезпеки, основи запобігання уражень, елементарні відомості про захисні прилади, ізоляцію, заземлення, надання допомоги людині, яку вразив струм студенти цих спеціальностей отримували під час вивчення основ охорони праці. Для майбутніх педагогів (учитель біології, вихователь тощо) акцентувалося на гарантуванні безпеки школярів, дітей у закладах освіти.

Питання запобігання стресових ситуацій та психологічної сталості у небезпечних і надзвичайних ситуаціях майбутні психологи отримували у вигляді тез і розширювали зміст цієї теми за рахунок власного досвіду та можливостей фаху. Інші майбутні фахівці отримували детальну інформацію щодо особливостей нервової системи людини, типів темпераменту та особливостей людей різних вікових категорій реагувати на небезпеки. Студенти більш детально та ретельно ці питання відпрацьовували під час практичних занять і тренінгів у позааудиторний час. Тобто, ізоморфізм

передбачав, з одного боку, розгортання теми до рівня знань студента, в іншому випадку – ця тема буде згорнута до основних відомостей, проте розширений аспект буде невідомим цій групі студентів.

Запропоновані принципи добору й структурування змісту дисциплін про безпеку людини давали можливість відображення у змісті цих дисциплін ідеї безпечної життєдіяльності як сенсоутворювального чинника, виокремити ті питання, які будуть цікаві студентам, важливі для їхньої практичної діяльності та соціально актуальні.

Слід підкреслити, що зміст означених навчальних дисциплін було розмежовано за сферою розповсюдження їх впливу: «Безпека життєдіяльності» – повсякдення, «Основи охорони праці» – професійна діяльність; ліквідовано дублювання в навчальних програмах міждисциплінарних питань безпечної життєдіяльності.

У змісті навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» реалізація ідеї безпечної життєдіяльності здійснювалась через набуття студентами компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення повсякденної діяльності з урахуванням ризику для життя і здоров'я людини у побуті, ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек, відповідальності за особисту та колективну безпеку. Курс висвітлює основні положення Конституції України, Кодексу цивільного захисту України, Концепції ООН про сталий розвиток людства та інших нормативно-правових документів, які стосуються безпеки.

Завдання навчальної дисципліни передбачало опанування студентами знань, вмінь і навичок забезпечення власної безпечної життєдіяльності та оточення у повсякденні; розуміння та дотримання норм, традицій забезпечення безпеки життя; захист у небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації до посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки, збереження матеріальних та культурних цінностей у межах прийнятного ризику; формування культури безпечної життєдіяльності тощо. Засвоївши дисципліну «Безпека життєдіяльності» майбутні бакалаври повинні володіти сукупністю загальнокультурних і професійних компетенцій з питань безпеки життєдіяльності у відповідних напрямках життєдіяльності для вирішення безпечно повсякденних завдань, пов'язаних з гарантуванням збереження життя та здоров'я оточення в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій.

Запропоновані принципи добору і структурування змісту навчальних дисциплін дозволили розкрити сутність безпечної життєдіяльності у змісті першого модуля дисципліни «Безпека життєдіяльності», який започатковує відображення у змісті навчальних дисциплін про безпеку людини ідеї безпечної життєдіяльності як сенсоутворювального чинника. У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти здобували знання, що розкривають сутність: культури безпечної життєдіяльності як елемента загальної культури, ролі кожної особистості в забезпеченні безпеки, психологічних засад безпеки життєдіяльності, надзвичайних ситуацій та принципів надання допомоги в них. Ключовими поняттями, визначеними для обговорення й усвідомлення студентами у змісті модулів цієї дисципліни, були: загальна безпека/небезпека, загроза, ризик, життєве середовище, безпека людини, суспільства, національна безпека, таксономія, ідентифікація, номенклатура та квантифікація небезпек.

Далі ідея безпечної життєдіяльності набувала теоретичного обґрунтування, розширення і змістового збагачення. У межах дисципліни «Безпека життєдіяльності» зміст спрямовувався на розширення уявлень студентів про: середовище проживання людини; функціональні можливості організму людини для захисту від небезпеки в системі «людина-середовище», «людина-людина»; загальний аналіз ризику і проблем безпеки. Увага майбутніх фахівців при підготовці до безпеки життя спрямовувалась на засвоєння та актуалізацію основних правил і норм щодо безпеки у довіллі, при використанні побутових приладів, хімічних речовин, безпеки дорожнього руху, поведінки у соціумі, запобігання небезпек будь-якого походження. Вони оволодівали такими ключовими поняттями, як: довкілля, виробниче, побутове середовище; зовнішні та внутрішні подразники; аналізатори та їхня роль у забезпеченні безпеки людини; індивідуальний та груповий ризик; граничнодопустимий рівень, концентрація, вплив тощо. Ідея безпечної життєдіяльності аналізувалась і обговорювалась у контексті дій, необхідних для: варіативності у запобіганні небезпек, попередження та профілактики небезпечних ситуацій та їх негативних наслідків; забезпечення власної безпеки та безпеки оточення під час стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій.

За результатами вивчення другого модуля безпеки життєдіяльності «Безпека життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій» студенти усвідомлювали: природні загрози, характер їхніх проявів та впливу на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки; техногенні небезпеки та їх наслід-

ки; соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики; соціальні та психологічні чинники ризику; поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях; правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення у надзвичайних ситуаціях тощо. Ключовими поняттями тут виступали: класифікація надзвичайних ситуацій; небезпечні гідрологічні та геологічні процеси і явища; пожежі; біологічні небезпеки; транспортні аварії та катастрофи; аварії з викидом хімічних речовин; джерела радіації та одиниці її вимірювання; низький життєвий рівень; тероризм; психологічна сталість; рятувальні служби; порядок інформування населення; засоби індивідуального захисту; поняття про першу долікарську допомогу, невідкладний стан, принципи надання допомоги при невідкладних станах людини, алгоритм проведення тощо.

У структурно-логічній схемі навчання нормативна дисципліна «Основи охорони праці» вивчається після навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» та основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли майбутні фахівці мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Навчальна дисципліна «Основи охорони праці» має професійну спрямованість і дозволяє підготувати кваліфікованого, ерудованого фахівця до безпечної професійної діяльності, який має загальні та професійні знання з питань охорони праці, уміє самостійно оцінити робоче місце з позиції ергономіки, безпеки (електро-, пожежної, радіаційної тощо); взяти участь у розслідуванні нещасних випадків і при виникненні професійних захворювань. Курс висвітлює основні положення законів України: «Про охорону праці», Кодексу законів про працю, «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»; міжнародне співробітництво в галузі охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і безпеки праці; директиви Європейського союзу і Конвенції Міжнародної Організації Праці, що ратифіковані та впроваджені в Україні.

У змісті навчальної дисципліни «Основи охорони праці» наскрізна ідея безпеки життєдіяльності передбачала формування у студентів знань, умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної безпечної професійної діяльності шляхом свідомого управління охороною праці на підприємствах, об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності. Так, у курсі «Основи охорони праці» були актуалізовані та популяризовані питання безпеки професійної діяльності у першому змістовому модулі «Законодавча база та загальні питання охорони праці», що забезпечувало усвідомлення правових і організаційних питань охорони праці, ризиків взаємодії «людина-людина» і ризиків соціономічної професійної діяльності, варіативності дій у запобіганні небезпек, дотримання норм і традицій безпечної життєдіяльності, принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників у процесі професійної діяльності. Ключовими поняттями у змісті модулів цієї навчальної дисципліни були: охорона праці, безпека професійної діяльності, гігієна праці, виробнича санітарія, техніка безпеки, роботодавець, робітник; норми, стандарти, правила; нормативно-правові акти з охорони праці; умови праці; класифікація небезпечних та шкідливих виробничих факторів; ризики взаємодії «людина-людина»; небезпечні зони; організація робочого місця; ритм праці, дія токсичних та отруйних речовин, мікроклімат робочої зони, ризики професійної діяльності; виробничі травми; професійні захворювання; причини травматизму тощо.

При вивченні загальних питань охорони праці майбутніх фахівців було проаналізовано сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном; вмотивовано важливість і необхідність вивчення питань безпеки професійної діяльності через визначення основних термінів й означень у галузі охорони праці; здійснено класифікацію шкідливих і небезпечних виробничих чинників; наведено корисні знання щодо правових та організаційних основ охорони праці для захисту як своїх прав, так і прав тих, ким опікується фахівець. До основних понять та означень були віднесені: профспілки; навчання з питань охорони праці; види інструктажів; охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів; інструкції з охорони праці; дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна відповідальність; система державного управління охороною праці в Україні; громадський контроль за станом охорони праці в організації; атестація робочих місць за умовами праці; кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка; стимулювання охорони праці тощо.

Коло знань та уявлень щодо загальних питань охорони праці, притаманних професійній діяльності майбутніх фахівців, розширювалось. Зі студентами обговорювались: основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії; психофізіологічні вимоги до умов праці в системі «людина-людина»; ергономіка; санітарно-гігієнічні вимоги до показників шуму, вібрації, освітлення, вентиляції, показників опромінення, хімічного та радіаційного забруднення; робоча зона та повітря робочої зони. До ключових понять, які відображали ідею безпечної життєдіяльності як сенсоутворюю-

вального чинника, віднесено такі: умови праці; класифікація небезпечних та шкідливих виробничих факторів; небезпечні зони; організація робочого місця; ритм праці, фази працездатності; шум, вібрація, освітлення, типи вентиляції; дія токсичних та отруйних речовин; класи небезпечності речовин; мікроклімат робочої зони тощо. У вивченні «Основ охорони праці» ідея безпечної життєдіяльності як сенсоутворювального чинника піддавалась аналізу й обговоренню при вивченні основ електробезпеки; пожежної та вибухонебезпеки; виробничого травматизму, професійних захворювань та профілактики травматизму. Здійснювалась така робота через основні терміни та ключові поняття, серед яких: електричні травми; індивідуальні особливості сприйняття струму людиною; допустимі значення струмів і напруг; профілактика електротравматизму; система електрозахисних заходів, засобів.

У питанні пожежної безпеки розглядалась суть таких понять, як горіння; вибух, детонація; негорючі, важкогорючі, горючі матеріали та речовини; причини пожеж; система пожежного захисту (локалізація, обмеження розповсюдження, ліквідація); способи і засоби гасіння пожежі; пожежна сигналізація; евакуація людей. Під час вивчення травматизму розглядалися: ризики професійної діяльності; виробничі травми; професійні захворювання; причини травматизму: організаційні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, технічні; поняття про розслідування та облік нещасних випадків; медичні огляди; ризики професійної діяльності майбутніх фахівців різних спеціальностей на прикладі психологів, учителів, соціальних робітників, менеджерів, міжнародників (дипломатів), політологів, журналістів, перекладачів тощо.

Висновки

Таким чином, зміст навчальних дисциплін про безпеку людини за наскрізною ідеєю безпечної життєдіяльності нами пропонується впорядковувати за такою послідовністю:

– усі навчальні дисципліни чітко розподіляються за роками навчання. Водночас зміст кожної з них спирається на раніше засвоєний матеріал і створює міцну базу для подальшого навчання. Не доцільно вивчати безпеку професійної діяльності раніше, ніж студенти засвоїли основи власної безпеки. На основі знань щодо безпеки життя будується система захисту професійної діяльності майбутніх фахівців різноманітних спеціальностей;

– зміст переданих викладачем знань і методи його роботи забезпечують послідовність накопичення знань, формування умінь і навичок, розвиток мислення та пізнавальних можливостей студентів. Це положення відображаються через нашаровування змісту (знань та уявлень), а в подальшому навичок щодо безпечної життєдіяльності;

– між предметами забезпечується тісний зв'язок, що пояснюється широким спектром небезпек, які оточують людину в повсякденні, професійній діяльності та під час надзвичайних ситуацій, розгалуженістю фахових інтересів майбутніх фахівців університетів. У діях, словах і вимогах викладача дотримується послідовність і поступове ускладнення змісту навчальних дисциплін.

Отже, ідея безпечної життєдіяльності повинна відображатися у змісті навчальних дисциплін про безпеку людини як сенсоутворювальний чинник, забезпечувати наскрізність питань безпеки протягом вивчення дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці». Запропонована ідея безпечної життєдіяльності повинна бути відображена у змісті навчальних програм, яка у процесі підготовки до безпеки життя і професійної діяльності відтворюється у лекційних, практичних заняттях та в позааудиторній роботі студентів закладів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абакумова И. В. Смыслообразование как фактор инициации ценностно-смысловых установок в процессе формирования антиэкстремистской идеологии / И. В. Абакумова, Л. Ц. Кагермазова // Российский психологический журнал. – 2003. – Том 8. – № 3. – С. 11–20.
2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – [2-е изд.]. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
3. Леонтьев А. Н. Психологические вопросы сознательности учения / А. Н. Леонтьев // Известия АПН РСФСР. – М., 1947. – Вып. 7.
4. Асмолов А. Г. Психология личности : учебник / А. Г. Асмолов – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
5. Евдокимова Е. Г. Педагогический контекст смыслообразования / Е. Г. Евдокимова // Изв. Саратов. ун-та. – 2014. – Т. 14, вып. 4. – С. 95–99. – (Нов. Сер. : Философия. Психология. Педагогика).
6. Словник української мови : в 11 томах / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Бі-лодіда. — К. : Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 10. – 570 с.
7. Толковый словарь русского языка : в 4-х томах / под ред. Д. Н. Ушакова. – М. : Гос. ин-т «Сов. энцикл.» ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов, 1935–1940.

8. 8. Философский энциклопедический словарь / [редкол. : С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др.]. – [2-е изд.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.
9. Гайфутдинов А. М. Структура и содержание принципа «Систематичность и последовательность» в отечественной педагогике второй половины XX–XXI вв. [Электронный ресурс] / А. М. Гайфутдинов // Гуманитарные науки. – 2012. – № 4–5. – Режим доступа : <http://www.vipstd.ru/nauteh/index.php/ru/--gn12-04/496-a#comments>
10. Жалдак М. І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики : [посібник для вчителів] / Жалдак М. І., Лапінський В. В., Шут М. І. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2004. – 182 с.
11. Слостенин В. А. Педагогика: Инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – 224 с.
12. Даммер М. Д. Роль принципа научности в формировании содержания обучения / М. Д. Даммер // Вестник Южно-Уральского государственного университета. – 2012. – № 4 (263). – С. 30–33. – (Серия : Образование. Педагогические науки).
13. Черненко Н. М. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальних закладах : дис... на здоб. наук. ступ. докт. пед. наук : 13.00.04 / Черненко Наталія Миколаївна. – Одеса, 2016. – 511 с.
14. Сидоров С. В. Теоретическая педагогика / С. В. Сидоров // Электронное учебно-методическое пособие для бакалавров (Направление подготовки 050100 – Педагогическое образование). – Режим доступа : <http://si-sv.com/Posobiya/teor-pedag/index.htm>
15. Новиков А. М. Методологические особенности и принципы учебной деятельности [Элек-тронный ресурс] / А. М. Новиков // Сайт академика РАО А. М. Новикова // Журнал «Специалист». – 2005. – № 4.– Режим доступа : <http://www.anovikov.ru/artikle.htm>
16. Загвязинский В. И. Теория обучения: современная интерпретация / В. И. Загвязинский. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 192 с.
17. Фоменко В. Т. Исходные логические структуры процесса обучения / Владимир Трофимович Фоменко. – Ростов н/Д : Изд-во Ростовского ун-та, 1985. – 222 с.

REFERENCES

1. Abakumova I. V. Smysloobrazovanie kak faktor initsiatsii tsnostno-smyslovykh ustanovok v protsesse formirovaniia antiestremistskoi ideologii / I. V. Abakumova, L. Ts. Kagermazova // Rossiiskii psikhologicheskii zhurnal. – 2003. – Tom 8. – № 3. – S. 11–20.
2. Leontev A. N. Deiatelnost. Soznanie. Lichnost / A. N. Leontev. – [2-e izd.]. – М. : Politizdat, 1977. – 304 s.
3. Leontev A. N. Psikhologicheskie voprosy soznatelnosti ucheniia / A. N. Leontev // Izvestiia APN RSFSR. – М., 1947. – Вып. 7.
4. Asmolov A. G. Psikhologiiia lichnosti : uchebnik. / A. G. Asmolov – М. : Izd-vo MGU, 1990. – 367 s.
5. Evdokimova E. G. Pedagogicheskii kontekst smysloobrazovaniia / Elena Gershechevna Evdokimova // Izv. Sarat.un-ta. – 2014. – Т. 14, вып. 4. – S. 95–99. – (Nov. Ser. : Filosofiiia. Psikhologiiia. Pedagogika).
6. Slovnuk ukrainskoi movy : v 11 tt. / AN URSR. Instytut movoznavstva ; za red. I. K. Bilodida. — К. : Naukova dumka, 1970 – 1980. – Т. 10. – S. 570.
7. Tolkovy slovar russkogo iazyka : v 4-kh tomakh / pod red. D. N. Ushakova. – М. : Gos. in-t «Sov.entsikl.»; OGIZ; Gos. izd-vo inostr. i nats. Slov, 1935–1940.
8. Filosofskii entsiklopedicheskii slovar / [redkol. : S. S. Averintsev, E. A. Arab-Ogly, L. F. Ilichev i dr.]. – [2-e izd.]. – М. : Sov. Entsiklopediia, 1989. – 815 s.
9. Gaifutdinov A. M. Struktura i sodержanie printsipa «Sistematichnost i posledovatelnost» v otechestvennoi pedagogike vtoroia poloviny XX–XXI vv. [Elektronnyi resurs] / A. M. Gaifutdinov // Gumanitarnye nauki. – 2012. – № 4–5. – Rezhim dostupa : <http://www.vipstd.ru/nauteh/index.php/ru/--gn12-04/496-a#comments>
10. Zhaldak M. I. Kompiuterno-oriientovani zasoby navchannia matematyky, fizyky, informatyky : [posibnyk dlia vchyteliv] / Zhaldak M. I., Lapinskyi V. V., Shut M. I. – К. : NPU imeni M. P. Drahomanova. – 2004. – 182 s.
11. Slastenin V. A. Pedagogika: Innovatsionnaia deiatelnost / V. A. Slastenin, L. S. Podymova. – М. : Magistr, 1997. – 224 s.
12. Dammer M. D. Rol printsipa nauchnosti v formirovanii sodержaniia obucheniia / M. D. Dammer // Vestnik Iuzhno-Uralskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2012. – № 4 (263). – S. 30–33. – (Seriia : Obrazovanie. Pedagogicheskie nauki).
13. Chernenko N. M. Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh menedzheriv osvity do upravlinnia ryzykamy u navchalnykh zakladakh : dys... na zdob. nauk. stup. dokt. pед. nauk : 13.00.04 / Chernenko Nataliia Mykolaivna. – Одеса, 2016. – 511 с.
14. Sidorov S. V. Teoreticheskaia pedagogika / S. V. Sidorov // Elektronnoe uchebno-metodicheskoe posobie dlia bakalavrov (Napravlenie podgotovki 050100 – Pedagogicheskoe obrazovanie). – Rezhim dostupa : <http://si-sv.com/Posobiya/teor-pedag/index.htm>
15. Novikov A. M. Metodologicheskie osobennosti i printsipy uchebnoi deiatelnosti [Elektronnyi resurs] / A. M. Novikov // Sait akademika RAO A. M. Novikova // Zhurnal «Spetsialist». – 2005. – № 4.– Rezhim dostupa : <http://www.anovikov.ru/artikle.htm>
16. Zagviazinskii V. I. Teoriia obucheniia: sovremennaia interpretatsiia / V. I. Zagviazinskii. – М. : Izdatelskii tsentr «Akademiia», 2001. – 192 s.
17. Fomenko V. T. Iskhodnye logicheskie struktury protsesssa obucheniia / Vladimir Trofimovich Fomenko. – Rostov n/D : Izd-vo Rostovskogo un-ta, 1985. – 222 s.

С. П. Гвоздїй¹

СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРО БЕЗПЕКУ ЛЮДИНИ ЗА НАСКРІЗНОЮ ІДЕЄЮ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

¹Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Безпечна життєдіяльність людини залежить від усвідомлення студентами – майбутніми фахівцями – цінностей безпеки, що напряму пов'язано із структуруванням змісту навчальних дисциплін про безпеку людини: «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці». На сьогодні викладання цих дисциплін ведеться за типовими програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України. В означених документах не передбачено єдиної сенсоутворювальної настанови як ланки, що поєднує між собою сьогоденну дійсність та навчальний матеріал означених дисциплін у закладах вищої освіти. Метою статті є довести, що структурування змісту навчальних дисциплін про безпеку людини повинно здійснюватись за наскрізною ідеєю безпечної життєдіяльності, як сенсоутворювального чинника.

У структуруванні змісту дисциплін про безпеку людини за основу приймається ідея безпечної життєдіяльності, що відображає сенс ставлення особистості до питань безпеки і є базовим принципом світосприйняття. Ця ідея відображає один з головних напрямів розвитку сучасного суспільства і міжнародного співробітництва, актуалізує досвід попереднього розвитку людства в галузі безпеки, є сенсоутворювальним чинником підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності, що синтезує знання в цілісну систему безпечної життєдіяльності.

Наскрізність ідеї безпечної життєдіяльності забезпечується використанням у змісті навчальних дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» ключових понять: безпека, небезпека, традиції безпеки життя і професійної діяльності, цінність життя і здоров'я людини, культура безпечної життєдіяльності. Ідея безпечної життєдіяльності як сенсоутворювальний чинник у змісті навчальних дисциплін перетинає всі форми роботи майбутніх фахівців у процесі підготовки до безпеки життя і професійної діяльності.

Зміст навчання не є сталою величиною, постійно змінюється і залежить від рівня розвитку науки, соціально-економічного, культурного стану суспільства. Для урахування потреб освітньої підготовки майбутніх фахівців та перспектив соціального й економічного розвитку країни визначені принципи, яких слід дотримуватись у процесі підготовки до безпеки життя і професійної діяльності: науковість; функціональна повнота, доступність та практична реалізованість; відповідність потребам сьогодення; адаптація навчального матеріалу до професійних інтересів майбутніх фахівців; дидактичний ізоморфізм. Запропоновані принципи добору й структурування змісту дисциплін про безпеку людини давали можливість відображення у змісті цих дисциплін ідеї безпечної життєдіяльності як сенсоутворювального чинника, виокремити ті питання, які будуть цікаві студентам, важливі для їхньої практичної діяльності та соціально актуальні. Запропоновано послідовність упорядкування змісту навчальних дисциплін про безпеку людини за наскрізною ідеєю безпечної життєдіяльності.

Ідея безпечної життєдіяльності повинна відображатися у змісті навчальних дисциплін про безпеку людини як сенсоутворювальний чинник, забезпечувати наскрізність питань безпеки протягом вивчення дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці».

Ключові слова: сенсоутворювальний чинник, безпечна життєдіяльність, принципи добору і структурування змісту, професійна діяльність, дисципліни про безпеку людини.

Гвоздїй Світлана Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, e-mail: spgvozdii@rambler.ru

Завідувач кафедри медичних знань та безпеки життєдіяльності

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

S. P. Gvozdii¹

STRUCTURING OF EDUCATIONAL CONTENT OF DISCIPLINES ON THE HUMAN SAFETY BY CROSS-IDEA OF SAFETY LIFE

¹Odessa I. I. Mechnikov National University

The safe live and activity of a person depends on the awareness of the students – future specialists – of the values of safety, which is directly related to the structuring of the contents of educational disciplines on human safety: «Safety of life and activity» and «Bases of labor protection». Today the teaching of these disciplines is carried out according to the typical programs approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine. The indicated documents do not provide a single meaningful guidance as a link that combines the present reality and the educational material of these disciplines in higher education institutions. The purpose of the article is to prove that the structuring of the educational contents of disciplines on human safety should be carried out through the transgression of the idea of safe life and activity as a semantic factor.

In the content structuring of disciplines on human safety, the idea of safe life and activity is adopted; reflecting the meaning of the individual's attitude to safety issues and is the basic principle of world perception. This idea reflects one of the main directions of development of modern society and international cooperation, actualizes the experience of the previous development of humanity in the field of safety, is a semantic factor for the training of future specialists of various specialties for the safety of life and professional activity, which synthesizes knowledge into a holistic system of safe living.

Transparency of the idea of safe life and activity is ensured by the use of key concepts in the contents of the disciplines «Safety of Life and Activity», «Bases of Labor Protection»: safety, danger, safety and professional life, life and health, and the culture of safe life and activity. The idea of safe life and activity as a semantic factor in the content of educational disciplines crosses all forms of work of future specialists in the process of teaching for the safety of life and professional activities.

The content of teaching is not constant, constantly changing and depends on the level of development of science, socio-economic, cultural status of society. In order to take into account the training needs of future specialists and the prospects for social and economic development of the country, principles are to be followed in the process of teaching for the safety of life and professional activities: scientific; functional completeness, accessibility and practical implementation; meeting the needs of the present; adaptation of the educational material to the professional interests of future specialists; didactic isomorphism. The proposed principles of choice and structuring of the content of disciplines on human safety enabled the reflection in the content of these disciplines of the idea of safe life and activity as a semantic factor, to identify those issues that would be interesting to students, important for their practical activities and socially relevant. The sequence of educational content of disciplines about human safety through the cross-idea of safe life and activity is proposed.

The idea of safe life and activity should be reflected in the contents of the disciplines of human safety as a semantic factor, to ensure the transparency of safety issues during the study of the disciplines «Safety of Life and Activity» and «Bases of Labor Protection».

Key words: semantic factor, safe life and activity, principles of choice and structuring of educational content, professional activity, discipline on human safety.

Gvozdiy Svitlana P. – Dr. Sc. (Education), Assistant Professor, e-mail: spgvozdiy@rambler.ru
Head of the Chair of Medical Knowledge and Safety of Life and Activity
Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa, Ukraine

С. П. Гвоздий¹

СТРУКТУРИРОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ УЧЕБНЫХ ДИСЦИПЛИН О БЕЗОПАСНОСТИ ЧЕЛОВЕКА ПО ВСЕОБЪЕМЛЮЩЕЙ ИДЕЕ БЕЗОПАСНОЙ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ

¹Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Безопасная жизнедеятельность человека зависит от осознания студентами – будущими специалистами – ценности безопасности, что напрямую связано со структурированием содержания учебных дисциплин о безопасности человека: «Безопасность жизнедеятельности» и «Основы охраны труда». На сегодня преподавание этих дисциплин ведется по типовым программам, утвержденным Министерством образования и науки Украины. В указанных документах не предусмотрено единой смыслообразующей установки как звена, которое сочетает между собой сегодняшнюю действительность и учебный материал указанных дисциплин в учреждениях высшего образования. Цель статьи – доказать, что структурирование содержания учебных дисциплин о безопасности человека должно осуществляться по всеобъемлющей идее безопасной жизнедеятельности, как смыслообразующего фактора.

В структурировании содержания дисциплин о безопасности человека за основу принимается идея безопасной жизнедеятельности, отражающая смысл отношения личности к вопросам безопасности, она же является базовым принципом мировосприятия. Эта идея отражает одно из главных направлений развития современного общества и международного сотрудничества, актуализирует опыт предшествующего развития человечества в области безопасности, является смыслообразующим фактором подготовки будущих специалистов различных специальностей к безопасности жизни и профессиональной деятельности, синтезирует знания в целостную систему безопасной жизнедеятельности.

Всеобъемлемость идеи безопасной жизнедеятельности обеспечивается использованием в содержании учебных дисциплин «Безопасность жизнедеятельности», «Основы охраны труда» ключевых понятий: безопасность, опасность, традиции безопасности жизни и профессиональной деятельности, ценность жизни и здоровья человека, культура безопасности жизнедеятельности. Идея безопасной жизнедеятельности как смыслообразующий фактор в содержании учебных дисциплин пересекает все формы работы будущих специалистов в процессе подготовки к безопасности жизни и профессиональной деятельности.

Содержание обучения не является постоянной величиной, постоянно меняется и зависит от уровня развития науки, социально-экономического, культурного состояния общества. Для учёта потребностей образовательной подготовки будущих специалистов и перспектив социального и экономического развития страны определены принципы, которых следует придерживаться в процессе подготовки к безопасности жизни и профессиональной деятельности: научность; функциональная полнота, доступность и практическая реализуемость; соответствие потребностям сегодняшнего дня; адаптация учебного материала к профессиональным интересам будущих специалистов; дидактический изоморфизм. Предложенные принципы отбора и структурирования содержания дисциплин о безопасности человека давали возможность отражения в содержании этих дисциплин идеи безопасной жизнедеятельности как смыслообразующего фактора, выделить те вопросы, которые будут интересны студентам, важные для их практической деятельности и социально актуальны. Предложена последовательность упорядочения содержания учебных дисциплин о безопасности человека благодаря сквозной идее безопасной жизнедеятельности.

Идея безопасной жизнедеятельности должна отображаться в содержании учебных дисциплин о безопасности человека как смыслообразующий фактор, обеспечивать сквозное обучение вопросам безопасности в течение изучения дисциплин «Безопасность жизнедеятельности» и «Основы охраны труда».

Ключевые слова: смыслообразующий фактор, безопасная жизнедеятельность, принципы отбора и структурирования содержания, профессиональная деятельность, дисциплины о безопасности человека.

Гвоздий Светлана Петровна – доктор педагогических наук, доцент, e-mail: spgvozdiy@rambler.ru
Заведующая кафедрой медицинских знаний и безопасности жизнедеятельности
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, Одесса, Украина